

Titulació	Tipus	Curs
Llengua Espanyola, Literatura Hispànica i Espanyol com a Llengua Estrangera	OP	0

Professor/a de contacte

Nom : Laura Pache Carballo

Correu electrònic : laura.pache@uab.cat

Equip docent

Beatriz Martinez Lopez

Idiomes dels grups

Podeu consultar aquesta informació al [final](#) del document.

Prerequisits

El mòdul està dirigit a estudiants que posseeixen una titulació universitària en l'àmbit de les filologies i, de forma més general, als titulats en disciplines d'Arts i Humanitats que estiguin interessats i interessades a aprofundir en els seus coneixements de llengua espanyola, literatura i cultura hispànica.

L'estudiantat haurà de ser capaç d'expressar-se amb correcció oralment i per escrit en llengua espanyola. A més, haurà de tenir coneixements bàsics de la literatura espanyola del segle XX, especialment del període de les avantguardes històriques i l'anomenada Edat de Plata (1898-1936). Serà valorable, tot i que no imprescindible, tenir nocions elementals d'història de l'art o d'estudis de gènere i cultura.

Objectius

El mòdul ofereix l'oportunitat de descobrir i analitzar la producció cultural de les dones en un dels períodes de major efervescència de la modernitat espanyola: el primer terç del segle XX (1920-1936). Ho farà a través d'un recorregut interdisciplinari que abasta la literatura, les arts plàstiques, el disseny, la dansa i el periodisme cultural, i que posa en diàleg les obres amb els espais de sociabilitat i les xarxes intel·lectuals en què van sorgir. D'aquesta manera s'aproparà l'estudiantat a un corpus ric i heterogeni: poesia, narrativa, pintura, arts aplicades, *performances* corporals i revistes culturals.

El curs combina el treball de fonts primàries amb l'aplicació de marcs teòrics actuals: la sociologia del camp cultural de Bourdieu, la crítica feminista de Butler i Cixous, la teoria de la interseccionalitat i l'hermenèutica com a eina d'interpretació. Entre les creadores que llegirem i estudiarem hi haurà noms ben presents en la crítica recent, com Ernestina de Champourcín, Concha Méndez, Maruja Mallo o Luisa Carnés, al costat

d'altres figures encara insuficientment estudiades: Lucía Sánchez Saornil, Victorina Durán o Kati Horna. Al costat de les obres individuals, l'estudiantat s'aproparà a les institucions i els espais que van fer possibles aquestes trajectòries: el Lyceum Club Femení, la Residència de Senyoretes i la premsa cultural del període.

Resultats d'aprenentatge

1. Relacionar autors i textos literaris en l'àmbit d'un gènere o corrent literari.
2. Identificar i localitzar les fonts crítiques que s'han de tenir presents en l'edició d'un text.
3. Formular un pla d'acció per ampliar la informació sobre un tema lingüístic específic.
4. Avaluar el grau de cohesió i coherència discursiva d'un text oral en funció del seu context de producció i interpretació.
5. Constituir un text crític i elaborar un aparell crític de variants.
6. Modificar un esquema d'idees preestablert mitjançant la introducció de noves aportacions.
7. Introduir idees procedents de disciplines afins en el tractament d'un fenomen literari.
8. Avaluar la pertinència dels propis judicis i dels aliens en relació amb el tema objecte d'estudi.
9. Formular un pla d'acció per recollir informació nova sobre el tema seleccionat i planificar les etapes del seu desenvolupament.
10. Establir la relació entre determinades obres literàries escrites en espanyol i altres expressions artístiques i culturals.
11. Identificar l'emergència, a la producció literària en espanyol, de fenòmens socials i històrics que es troben en la base de l'escriptura dels textos considerats.
12. Aplicar les tècniques i mètodes propis del comentari literari de textos
13. Elaborar el guió d'una exposició oral clara i ordenada sobre els temes d'estudi del mòdul
14. Elaborar el pla d'una exposició escrita clara i ordenada sobre els temes d'estudi del mòdul.
15. Interpretar críticament la bibliografia, procedent de diferents perspectives d'anàlisi, sobre els temes d'estudi del mòdul.
16. Predir les conseqüències teòriques que implicaria la introducció de noves idees en un esquema ja establert.
17. Identificar trets estilístics i tècniques literàries comunes en diferents tradicions literàries i culturals de l'Amèrica Llatina.
18. Relacionar els models explicatius elaborats amb idees procedents d'altres camps relacionats i modificar-los adequadament.
19. Planificar una exposició escrita l'objectiu de la qual sigui defensar la pròpia posició respecte a un dels temes d'estudi del màster.
20. Desenvolupar un pla d'acció sobre un problema determinat dissenyat en funció del temps que es disposa per fer-lo.

Continguts

1.MARC TEÒRIC I HISTÒRIC

1.1. L'Espanya moderna, la «qüestió femenina» i el debat de gènere

1.2. Camp cultural, cànon i hermenèutica feminista

2.CAMP LITERARI I ESCRIPTURA FEMENINA

2.1. Xarxes, suports i sociabilitats: revistes, tertúlies i institucions

2.2. La poesia i el suport material: Champourcín, Méndez, Torre

2.3. Gèneres en tensió: Chacel, Carnés i les condicions de l'escriptura

3.ARTS PLÀSTIQUES, DISSENY I DANSA

3.1. La dona i els ismes: avantguarda i internacionalitat a Espanya

3.2. Desestabilitzar el cànon: disseny i arts aplicades

3.3. Poètiques del cos, dansa i performativitat: Victorina Durán, Antònia Mercè «La Argentina»

4.INSTITUCIONS, ASSOCIACIONISME I ACTIVISME

4.1. El Lyceum Club Femenino: història, xarxes i llegat

4.2. Mujeres Libres: premsa i revistes culturals en la lluita per la classe obrera

4.3. Imatges per a la revolució: cartellisme, fotomuntatge i altres formes d'activisme

Activitats formatives i Metodologia

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Treball de recerca i redacció (dossier i ressenyes)	88	3,52	1, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 20
Anàlisi de textos i obres	6	0,24	1, 4, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 15, 18
Tutories	26	1,04	1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20
Sessions teòriques i tallers	30	1,2	1, 6, 7, 8, 10, 11, 15, 18

El mòdul s'organitza en sessions que combinen una part teòrica i contextual, l'anàlisi de textos i obres primàries, i tallers de treball actiu per part de l'estudiantat. El treball autònom se centra en gran part en la recerca documental per al dossier de recuperació cultural, que requereix la consulta de fonts primàries en institucions reals (arxius, hemeroteca, museus o fundacions), junt amb la preparació de les proves escrites realitzades a l'aula.

S'explicitarà, en iniciar el curs, quines seran les lectures que l'alumnat ha d'adquirir i quines podran trobar digitalitzades al campus virtual.

Sobre les activitats avaluatives, vegeu l'apartat AVALUACIÓ.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, perquè l'alumnat completi les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura.

Avaluació

Activitats d'avaluació continuada

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Dossier d'investigació-recuperació cultural	50 %	0	0	1, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20
Participació activa en tallers i seminaris	10 %	0	0	1, 4, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20
Ressenyes crítiques	40%	0	0	1, 3, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 15, 17, 18, 19, 20

Avaluació contínua

L'avaluació de l'assignatura es realitzarà sobre les activitats següents:

- Dossier d'investigació-recuperació cultural: informe escrit i defensa oral (50%). L'estudiant o el grup (màx. 2 persones) lliura el dossier escrit abans de la sessió 8 i el defensa oralment durant la sessió 8. Vegeu el document específic del projecte per al detall de les fases, l'estructura i la rúbrica.
- Dues ressenyes crítiques a l'aula (40%). Una sobre una obra literària del bloc I (S4) i una sobre una obra visual o artística del bloc II (S8). Les docents proporcionen el text o l'obra el mateix dia. L'estudiant pot portar un full manuscrit propi amb eines teòriques, vocabulari crític i dades del corpus. Cada ressenya val un 20%.
- Participació activa en tallers i seminaris (10%). Es valoren les intervencions raonades, la preparació del corpus i la contribució al diàleg crític al llarg de les vuit sessions. Cada docent avalua la participació en el seu bloc.

Han de tenir-se en compte, a més, les consideracions següents:

- El corpus del curs és d'estudi obligatori.
- L'estudiant ha d'obtenir una nota final igual o superior a 4,9, tenint en compte els percentatges indicats. Per poder aplicar aquests percentatges, és imprescindible que la nota de cadascuna de les activitats sigui superior a 3,5. L'absència de l'annex metodològic al dossier implica la no avaluació del treball.
- Quant a l'expressió escrita, l'estudiantat haurà de redactar paràgrafs amb contingut ple, coherents i ben desenvolupats. Les faltes (d'ortografia, sintaxi, errors de puntuació, etc.) descomptaran 0,25 punts cadascuna; amb més de deu faltes la prova tindrà la qualificació de suspens.
- Les activitats i treballs presentats en l'assignatura hauran de ser originals. No s'admetrà, en cap circumstància, el plagi total o parcial de materials aliens publicats en qualsevol suport. L'ús d'eines d'intel·ligència artificial (ChatGPT o similars) sense documentació explícita i justificació metodològica és considerat plagi. L'estudiantat haurà d'explicitar convenientment l'autoria de totes les cites i l'ús de materials aliens. La presentació de material no original sense indicar-ne adequadament l'origen implicarà automàticament la qualificació de suspens (0).
- Així mateix, es considera que l'estudiantat coneix les normes generals de presentació d'un treball acadèmic. No obstant això, podran aplicar-se les normes específiques que indiquin les professores de l'assignatura si així ho creuen necessari.
- En el moment de realització de cada activitat avaluativa, la professora informará l'alumnat (Moodle) del procediment i de la data de revisió de les qualificacions.
- L'alumnat d'intercanvi que demani avançar una entrega ha de presentar al professorat un document escrit de la seva universitat d'origen que justifiqui la seva sol·licitud.

Avaluació única

L'estudiantat que hagi optat per aquesta modalitat d'avaluació haurà de realitzar les activitats següents el dia establert en el calendari d'avaluació.

- Lliurament del dossier escrit de recuperació cultural i la seva defensa oral, que tindrà lloc el dia fixat (50%). El dossier haurà de complir els mateixos requisits (fases, estructura, fonts, annex metodològic) detallats en el document específic del projecte.
- Un comentari escrit sobre un text i sobre una obra del corpus del curs, proporcionat per les docents el dia de la prova (40%).
- Una intervenció oral curta sobre alguna part del contingut del curs triada per l'estudiant (10%).

Bibliografia

Al llarg del curs, les professores poden proporcionar a l'alumnat una bibliografia complementària i específica de les autores i temes estudiats.

Teoria i metodologia

Bajtín, Mijail (1989). *Teoría y estética de la novela*, Taurus.

Bal, Mieke (2020). El arte político hoy: el artefacto como medio. *Tiempos trastornados. Análisis, historias y políticas de la memoria*. Madrid: AKAL/Estudios Visuales, pp. 157-243.

Butler, Judith (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*, Routledge.

Bourdieu, Pierre (1992). *Les règles de l'art: genèse et structure du champ littéraire*, Éditions du Seuil. [Trad. esp.: *Las reglas del arte*, Anagrama, 1995.]

Cixous, Hélène (2010). *Le rire de la méduse*. París: Galilée. [Trad. esp.: *La risa de la Medusa*, Cátedra, 2025.]

Crenshaw, Kimberlé W. (1991). Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics and Violence against Women of Color, *Stanford Law Review*, 43(6), pp. 1241-1299.

Díaz-Diocaretz, Myriam y Zavala, Iris M. (coords.) (1993). *Breve historia feminista de la literatura española (en lengua castellana)*. I. *Teoría feminista: discursos y diferencia*, Anthropos.

Didi-Huberman, Georges (2021). *Cuando las imágenes toman posición*. Madrid: A. Machado Libros (2ª ed.).

Establier Pérez, Helena y Palomo Alepuz, Laura (eds.) (2025). *Más allá del canon: género, creatividad femenina y transmedialidad*, Peter Lang.

Gadamer, Hans-Georg (1977). *Verdad y método: fundamentos de una hermenéutica filosófica*, Sígueme.

Mulvey, Laura (1975). Visual Pleasure and Narrative Cinema, *Screen*, 16(3), pp. 6-18. [Disponible en abierto.]

Nochlin, Linda (1971). Why Have There Been No Great Women Artists?, *Art News*, 69, pp. 22-39. [Trad. esp. en: *Amazonas del arte nuevo*, Fundación Mapfre, 2008, pp. 283-289.]

Pérez Fontdevila, Aina y Torras Francès, Meri (eds.) (2019). *¿Qué es una autora? Encrucijadas entre género y autoría*, Icaria.

Russ, Joanna (2018). *Cómo acabar con la escritura de las mujeres* (trad. Gloria Fortún), Dos bigotes.

Trasforini, Maria Antonietta (2009). *Bajo el signo de las artistas. Mujeres, profesiones de arte y modernidad* (trad. M. Josep Cuenca), PUV.

Història i context

Aresti, Nerea (2001). *Médicos, donjuanes y mujeres modernas. Los ideales de masculinidad y feminidad en el primer tercio del siglo XX*, Servicio Editorial de la Universidad del País Vasco.

Balló, Tània (2016). *Las Sinsombrero 1. Sin ellas, la historia no está completa*, Espasa Calpe.

- (2018). *Las Sinsombrero 2. Ocultas e impecables*, Espasa Calpe.

González-Naranjo, Rocío (ed.) (2022). *Modernas, flappers, garçonnnes. Representaciones de la «nueva mujer»*, Dykinson.

Mainer, José-Carlos (2025). *La Edad de Plata. Ensayo de interpretación de un proceso cultural (1902-1939)*, Taurus.

Mangini, Shirley (2001). *Las modernas de Madrid: las grandes intelectuales de la vanguardia española*,

Península.

Mayayo, Patricia (2003). *Historia de mujeres, historias del arte*. Madrid, Cátedra.

Nash, Mary (1995). Género y ciudadanía, *Ayer*, 20, pp. 241-258.

Nash, Mary (1975). *Mujeres libres*, Tusquets.

Nelken, Margarita (2025). *La vida y las mujeres. Artículos (1916-1931)*. Ed. Alehandra Rodríguez Parragués, Fundación Santander.

Literatura

Capdevila-Argüelles, Nuria (2017). *Autoras inciertas: voces olvidadas de nuestro feminismo*, Sílex.

Chacel, Rosa (2012). *Estación. Ida y vuelta*, Biblioteca Castro.

Ena Bordonada, Ángela (coord.) (2013). *La otra Edad de Plata: temas, géneros y creadores (1898-1936)*, Editorial Complutense.

Fernández Urtasun, Rosa (2008). Ernestina de Champourcin: una voz diferente en la Generación del 27. *Hipertexto*, 7, pp. 18-37.

Kirkpatrick, Susan (2003). *Mujer, modernismo y vanguardia en España (1898-1931)*, Cátedra.

Laurenzi, Elena (2012). Desenmascarar la complementariedad de los sexos. María Zambrano y Rosa Chacel frente al debate en la *Revista de Occidente*. *Aurora: papeles del Seminario María Zambrano*, 13, pp. 18-29.

Márquez Padorno, Margarita y Cueva Batanero, Almudena de la (coords.) (2015). *Mujeres en vanguardia. La Residencia de Señoritas en su centenario (1915-1936)*, Publicaciones de la Residencia de Estudiantes.

Romero López, Dolores (coord.) (2021). La mujer moderna de la Edad de Plata (1868-1936): disidencias, invenciones y utopías, *Feminismo/s*, nº 37.

Romero López, Dolores y Ocampos Palomar, Emilio (2024). *El feminismo en la literatura de la Edad de Plata*, Ediciones Complutense.

Ulacia Altolaguirre, Paloma (ed.) (1990). *Concha Méndez: Memorias habladas, memorias armadas*, Mondadori.

Arts visuals

Brihuega, Jaime (ed.) (1979). *Manifiestos, proclamas, panfletos y textos doctrinales: las vanguardias artísticas en España (1910-1931)*, Cátedra.

De Diego, Estrella (2008). *Maruja Mallo*, Fundación Mapfre.

Ferris, José Luis (2004). *Maruja Mallo. La gran transgresora del 27*, Temas de Hoy.

García García, Isabel (1998). *Orígenes de las vanguardias artísticas en Madrid (1909-1922)*, Universidad Complutense de Madrid.

Mendelson, Jordana (2012). *Documentar España. Los artistas, la cultura expositiva y la nación moderna, 1929-1939*. Barcelona/Madrid: Ediciones de La Central.

Dança, disseny i arts del cos

Gaitán Salinas, Carmen y Murga Castro, Idoia (2023). *Al bias. Las artistas y el diseño en la vanguardia española*, Ministerio de Cultura y Deporte.

López Arnaiz, Irene y López Fernández, Raquel (eds.) (2023). *Coreografiar lo invisible. Danza, arte y esoterismo en los albores del siglo XX*, Sans Soleil Ediciones.

Moreno Lago, Eva (2025). *Victorina Durán. Una vida llamada Teatro*, Renacimiento.

Murga Castro, Idoia (com.) (2017). *Poetas del cuerpo. La danza de la Edad de Plata*, Residencia de Estudiantes.

Institucions, associacionisme i premsa

Ackelsberg, Martha A. (2006). *Mujeres Libres: El anarquismo y la lucha por la emancipación de las mujeres*. Barcelona: Virus Editorial.

Alcalá Cortijo, Paloma, Corrales Rodríguez, Capi y López Giráldez, Julia (eds.) (2009). *Ni tontas ni locas. Las intelectuales en el Madrid del primer tercio del siglo XX*, FECYT.

Cuesta Bustillo, Josefina et al. (coords.) (2015). *La Residencia de Señoritas y otras redes culturales femeninas*, Ediciones Universidad de Salamanca.

González-Naranjo, Rocío (2026). *Marisabidillas, frívolas y peligrosas: El Lyceum Club Femenino de Madrid (1926-1936)*, Hoja de Lata Editorial.

Ramos Palomo, María Dolores (coord.) (2014). *Tejedoras de ciudadanía. Culturas políticas, feminismos y luchas democráticas en España*, Universidad de Málaga.

Programari

Moodle, TEAMS

Grups i idiomes de l'assignatura

La informació proporcionada és provisional fins al 30 de novembre.
A partir d'aquesta data, podreu consultar l'idioma de cada grup a través d'aquest [enllaç](#). Per accedir a la informació, caldrà introduir el CODI de l'assignatura

Tipus de docència	Grup	Idioma	Semestre	Torn
(TEm) Teoria (màster)	1	Espanyol	primer quadrimestre	tarda